

İş Yaşamında Kronemik (Zamansal İletişim): Beyaz Yaka Çalışanlar Üzerinde Bir Araştırma¹

Chronemics in Business Life: A Study on White Collar Employees²

Leyla Sarman³, Şebnem Özdemir⁴

Öz

Bu araştırmanın temel amacı beyaz yaka çalışanların kronemik (zamansal iletişim) algısını incelemektir. Zaman ölçülebilir ve nispeten- yönetilebilir bir kavram olması dolayısıyla objektif, kişiden kişiye zaman algısının değişebilmesi sebebi ile de subjektif bir kavramdır. Ulusal ve uluslararası alanyazına bakıldığında, zaman yönetimi konusunun hem Türkçe hem yabancı alanyazında sıklıkla çalışıldığı, bununla beraber kronemik (chronemics) yani zamansal iletişim – ve/veya zaman vasıtasıyla iletişim- kavramının ise Türkçe alanyazında yok denecek kadar az olduğu görülebilir. Bu kapsamda, bu çalışmanın özgün bir çalışma olması ve alanyazına katkı sunması umulmaktadır. Araştırma kapsamında geliştirilen anket, Türkiye genelinden örneklem büyüklüğü göz önünde bulundurularak seçilmiş olan beyaz yakalı çalışanlar üzerinde uygulanmış, yapılan analizler sonucunda katılımcıların kronemik algısı, kronemik bilinci, statü ve güç mesafesi, kronemik algısı, monokronik-polikronik zaman ve kültür etkisi olmak üzere 5 alt boyutta incelenmiş; özellikle eğitim ve toplam çalışma süresi olmak üzere katılımcı demografileri ile alt boyutlar arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Özellikle eğitim düzeyi, yaş ve mevcut çalışma süresi artışının kronemik algısını artırdığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kronemik, Zaman, Zaman Yönetimi, Ölçek Geliştirme

Abstract

The main purpose of this research is to shed light on the chronemics perception of white-collar employees. Since time is a measurable and - relatively - manageable concept, it is objective. It is also a subjective concept due to the change in time perception from person to person. When looking at the Turkish and foreign literature, it can be seen that the topic of time management is frequently studied, while the concept of chronemics is almost nonexistent in Turkish literature. In this context, it is hoped that this study will be an original study and contribute to the literature. Within the study a scale is developed and applied on White collar employees. As a result of the study and analysis, the participants' chronemics perception is investigated under five sub-dimensions: chronemics consciousness, status and power distance, chronemic perception, monochronic-polychronic time and culture effect. Significant relationships were found between the participant demographics and sub-dimensions. It was determined that especially the increase in education level, age and current working time increased the chronemic perception.

Keywords: Chronemics, Time, Time Management, Scale Development.

Araştırma Makalesi [Research Paper]

JEL Codes: M19, Y80, D83, L29

Submitted: 17 / 05 / 2021

Accepted: 16 / 08 / 2021

¹ Bu araştırma, "İş Yaşamında Zaman Yönetimi ve Kronemik (Zamansal İletişim): Beyaz Yaka Çalışanlar Üzerinde Bir Araştırma" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Çalışma, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı'nın 60263016-050.06.04-E.39500 sayılı izni ile yapılmıştır.

² This research is produced from the master thesis titled "Time Management and Chronemics in Business Life:A Research on White Collar Employees", and it is conducted with the permission of Scientific Research and Publication Ethics Committee of Sivas Cumhuriyet University, decree no: 60263016-050.06.04-E.39500.

³ Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İİBF, İşletme, leylacankurt58@hotmail.com, Orcid No: <https://orcid.org/0000-0001-8824-957X>

⁴ Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, İİBF, İşletme, SebnemOzdemirTR@gmail.com, Orcid No: <https://orcid.org/0000-0003-0421-0833>

Giriş

Zaman insanlık tarihi boyunca insanların ölçmeye, yönetmeye, anlamlandırmaya çalıştığı en önemli kavramlardan biridir. İnsanoğlu tarih boyunca takvimlerle, saatlerle, kronometrelerle zamanı belirlemeye, ölçmeye çalışmışlardır. Başta güneş, ay ve yıldızları kullanarak zamanı ölçmeye çalışan insanoğlu çağlar boyunca zaman konusunda daha da hassas olmuştur. Erken-geç ve sabah-öğlen-akşam gibi zaman tanımları giderek daha küçük parçalara bölünmeye başlamış, özellikle endüstri devriminden sonra insanoğlunun zaman konusunda hassasiyeti daha da artmıştır, zira zaman emek demektir, para demektir. 16. Yüzyılda Galilei'nin sarkaç kullanarak ölçümünü mekanikleştirme çabasına girdiği zamanın gerçek anlamda mekanik ölçümü ise 20. Yüzyılı bulmuştur. Zaman, aynı zamanda, filozoflar ve araştırmacılar tarafından da insanlık tarihi boyunca üzerinde düşünülmüş, çalışılmış bir kavramdır.

Soyut ve anlaşılması zor bir kavram olan zaman, asırlardır gerek sosyal bilimler gerekse doğa bilimlerinin odağında olagelmıştır. Zaman -sayısallaştırılabildiği, ölçülebildiği için- objektif bir kavram olarak kabul edilebilir. Zira 1 saat herkes için 1 saattir. Bununla beraber zaman algısı kişiden kişiye değişebilmektedir. Bu anlamda zaman aynı zamanda sübjektif de bir kavramdır. Örneğin zaman verilen değer ya da zamanın kullanım şekli kültürden kültüre hatta insandan insana farklılık göstermektedir.

Zaman aynı zamanda bir sözsüz iletişim unsurudur. Bu araştırmanın da konusu olan kronemik (kısaca zamansal iletişim) de kişilerin zamanı bir iletişim unsuru olarak kullanmasını ifade eder. İnsanlar zaman aracılığı ile sosyal etkileşime girdiklerinde birbirlerine mesaj verebilirler. Sosyal ortamlarda kişilerin zamanı kullanma biçimleri (erteleme, dakiklik, geç kalma, kelimeler arasında duraksama ya da hızlı konuşma, bekletme vb. gibi zamana bağlı eylemler) bir kronemik unsurudur.

Yabancı alanyazında kronemik ile ilgili yapılmış çalışmalara rastlamak mümkün olmakla birlikte Türkiye'de kronemik ile ilgili çalışmaların son derece sınırlı olduğu görülmektedir. Bu çalışma da bu boşluğu doldurmak üzere tasarlanmış olup bu anlamda özgün bir çalışma olarak değerlendirilebilir. Araştırma kapsamında Türkiye'deki beyaz yaka çalışanların kronemik algısı ve zamanı bir iletişim unsuru olarak kullanma davranışları incelenmeye çalışılmıştır. Araştırmada nicel bir yöntem olan anket tekniği uygulanmıştır. Çalışmada kullanılan anket yazarlar tarafından geliştirilmiş, geliştirilen anketin geçerlik ve güvenilirlik testleri yapılmıştır. Araştırmanın uygulanmasında kolayda örneklem yöntemi tercih edilmiş olup araştırmanın evrenini Türkiye'deki beyaz yaka çalışanlar, örneklemini ise araştırma evreni içerisinde seçilmiş 460 kişi oluşturmaktadır.

1. Kavramsal Çerçeve

İnsanlar, zamanlarını ve yapacakları tüm faaliyetlerin kontrolünü sağlayabilmek için ilk olarak akşamın sabaha, sabahın akşama dönüşümünü araştırmış ve güneşten faydalanarak güneş saatini keşfetmişlerdir (Demir 2016: 44). Kültürlere bakıldığında zamanın algılanması ve zamana verilen değer farklı şekillerde yorumlanmıştır. Örneğin, Doğu ve Güney Amerika'da yapılacak toplantılarda geç kalmak doğal karşılanabilirken Avrupa'da geç kalmak çok da hoş karşılanmayan bir durumdur. Türk kültüründe ise "vakit nakittir" sözü zamana verilen değeri özetlemektedir (Fidan, 2011: 53).

Zamana yüklenen değerler ve tutumlar sözsüz iletişime de yansır. "Zamanı nasıl harcıyoruz, harcıyor muyuz yoksa kullanıyor muyuz, bazı şeyleri erteliyor muyuz veya zamanı etkili kullanabiliyor muyuz?" gibi sorular sorulduğunda kişilerin zamana yükledikleri değerler elbette farklılık göstermektedir.

İnsanlar kişisel, sosyal, kültürel ve profesyonel düzeyde farklı özelliklere sahip karmaşık yapılı canlılardır. Bu nedenle her türlü sözlü iletişimin yanında sözsüz iletişimin de kendine ait zamansallıkları vardır. Başka bir ifadeyle bir başlangıç ve bitiş zamanı vardır. Bu nedenle zaman ile iletişim arasındaki ilişki göz ardı edilemez. Kronemik, kişisel ve sosyo-kültürel olarak insanların sahip olduğu duygusal anlayışlar ve çağrışımlarla profesyonel etkileşimlerin incelenmesinin daha dinamik bir yoludur (Gaur, 2019: 2).

Kronemik ile ilgili yazın incelendiğinde, kronemik teriminin, biyoloji, sosyoloji, psikoloji ve antropoloji gibi farklı disiplinler tarafından desteklenerek geliştirildiği görülmektedir. Kronemik terimi, iletişim alanında kullanılmaya başlamadan önce birçok akademisyenin çalışmasının konusu olmuştur.

Bu fikrin gelişimi ilk olarak, modern bakış açısıyla E.R. Clay olarak bilinen E. Robert Kely tarafından geliştirilmiş ve aynı fikir William James tarafından desteklenmiş ve çalışmalarında bilinç akışı tekniğini kullanmıştır (Gaur, 2019: 4). George Herbert Mead ise insan eylemlerini araştıran ve zamanın sadece dış saat tarafından yönetilmediğini ileri süren bir araştırmacıdır (Gaur, 2019: 4). Bu alanda araştırma yapan bir başka filozof, 1952'de ünlü Zamanın Değişen Kavramları adlı kitabını yayınlayan ünlü Kanadalı komünikolog Harold Innis'tir. Harold Innis'in fikirleri Marshall McLuhan tarafından daha da zenginleştirilmiştir. Luhan, çeşitli eserlerinde zaman ve insan iletişimini tartışmıştır. McLuhan çalışmalarında "Küresel Köy" terimiyle tanınmaktadır, ancak zaman kavramından da sıklıkla bahsettiği görülmektedir. Edward T. Hall da

zamanı ve sosyo-kültürel ilişkileri periyodik olarak incelemiş ve fikirleri ile diğer araştırmacıları da benzer çalışmalar yapmaya teşvik etmiştir (Gaur, 2019: 5).

Kronemik, aslen, 1972'de Kanadalı bir dilbilimci ve göstergebilimci Fernando Poyatos tarafından tanımlanmıştır. Konuşmacı aktörün iletişim sistemi ile uğraşırken Poyatos, kavramların ve zamanın, sosyal etkileşimlerin biyolojik, psikolojik ve kültürel bir ögesi olarak ele alınmasını içeren kronikleri kısaca tanıtmıştır. Bu tanım 1975'te yayınlanan yüz yüze etkileşimde paralelliksel alternatiflerin kültürlerarası çalışmasında açıklanmıştır (Gaur, 2019: 5).

İletişimde kronemik örnekler genellikle, sıradan sosyal ziyaretlerin süresindeki kültürler arası farklılıkları, bir soru sorulduğunda farklı kültürel gruplar arasındaki yanıt gecikmesini veya karar vermeyi içermektedir. Kültürel kronemiklerin bir parçası olarak konuşma sessizliklerine ve duraklamalara da değinilmiştir. Bu gözlemlerle devam eden Andy Lucking ve Thies Pfeiffer, zamansal deneyimin bir şeyin değişmesine bağlı olduğunu öne sürmektedir (Gaur, 2019: 7).

Tom Bruneau, 1974'te zaman ve sözsüz iletişim üzerine ilk makaleyi geliştirmiş ve 1977'de kronemiği tanımlamaya çalışarak, özetlemiştir. Böylece, 1970'lerde, kronemik ile ilgili ilk çalışmalar yapılmıştır. Araştırmacılar bu ilk çalışmalardan faydalanarak profesyonel iletişim alanında kronemik önemi üzerine birçok çalışma ve yorum ortaya koymuştur. (Gaur, 2019: 6)

Edward T. Hall zaman sistemini üç başlıkta incelemiştir. Bunları, teknik, resmi ve gayri resmi olarak adlandırmıştır. Ona göre teknik zaman, zamanın farklı mekanik cihazların, örneğin saat ve saatler için öncelikle zamanı tutmak için kullanıldığı ve tutmanın kesinliğiyle ilişkili olan zamanın bilimsel ölçümüdür. Dolayısıyla, resmi zaman sosyal koşullandırma temelinde öğrenilen zamandır (Gaur, 2019: 7).

Gaur (2019)'un belirttiği gibi gayri resmi zaman, normal olarak zamanı kişisel düzeyde anlaşılmasıdır. Hall'e göre, üç farklı kronemik kavram vardır. Bunlar; süre, dakiklik ve etkinliktir. Süre, belirli bir olaya resmi olarak ayrılan zamanla ilgilidir. Örneğin, belirli bir gündem maddesi için bir toplantıya 40 dakika ayırmak süreye ifade etmektedir. Hall tarafından gayri resmi zaman ile ilişkilendirilen bir diğer kronemik kavram dakiklik; temelinde zaman tutma şeklindedir. Örneğin, belirtilen zamanda belirtilen yerde olmak dakiklik anlamına gelmektedir. Dakikliğe verilen değer kültürler arası farklılık oluşturur. Bazı kültürlerde dakik olmak önemli bir eylemken bazı kültürlerde önemsenmemektedir. Son olarak etkinlik ise zamanın nasıl etkin şekilde kullanılması gerektiğini ifade etmektedir. Hall'a göre zamanı verimli kullanmak gerekmektedir (Gaur, 2019: 10).

Bazı kültürlerde dakik olmak çok önemlidir, hatta birisini bekletmek hakaret sayılmaktadır. Bu nedenle iletişim ve zaman arasında etkileşim söz konusudur (Ngari, 2016: 35). Zaman algısı, iletişimin aciliyetini, içeriğini ve yapısını etkilemektedir. Zaman iletişimsel bir kanal olarak kullanılmaktadır. Eğer iletişim yüz yüze gerçekleşecekse ve taraflardan birisi geç gelmişse bu durum iletişimde olumsuz sonuçlar doğurabilir. Buradan da anlaşılacağı üzere kültür farklılıklarının iletişim üzerinde etkisi büyüktür. Kronemik kültürler; monokronik ve polikronik olmak üzere iki sistemden oluşmaktadır. Bu sistemler şu şekilde açıklanabilir (Ngari, 2016: 35):

- Monokronik Zaman Sistemi; bu sisteme göre zamana karşı hassas bir bakış açısı mevcuttur. Tüm iş ve görevler zamana göre küçük birimlere bölünür. İşler zamansal olarak planlanır, düzene konur ve bu doğrultuda uygulanır. Monokronik zaman algısının oluşması Sanayi Devrimi'nde fabrikaların yaygınlaşmasıyla uygulanmaya başlamış ve bugüne kadar geliştirilerek gelmiştir. Bu sistemi benimseyen ülkelere örnek olarak Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gösterilebilir. Bu zaman sisteminde, zaman boşa harcanmamalıdır ve hafife alınmamalıdır. Günlük faaliyetleri ve gelecek planlarını yapılandırmak için zaman değerli bir kaynaktır. Monokronik kültürde, plan ve program kutsaldır, zaman somut bir varlıktır ve boşa harcanamaz. Almanya veya İsveç gibi ülkelerde monokronik zaman sistemi o kadar baskındır ki bu sisteme uyum sağlamayanların saygısızlık ettikleri düşünülmektedir.

- Polikronik Zaman Sistemi; temelinde aynı anda birden fazla iş veya görev yapabilmeyi ifade eder. Bu sisteme göre sürekli zaman muhasebesi yapılmaz. Görevlerden daha çok gelenek ve ilişkiler daha ön plandadır. Bu özellik, monokronik ile polikronik zaman sistemleri arasındaki en önemli farktır. Polikronik zaman sisteminde geleneklere bağlılık şaşılacak düzeyde olabilir. Polikronik kültüre sahip olanlar daha az biçimsel zaman algısına sahiptir ve ilişkiler daha önemlidir. Ekip çalışmaları oldukça gelişmiştir ve iş yeri ile ilgili stresle kolayca baş edilebilir. Aynı anda birden fazla randevu planlanabilir, fakat bütün randevulara aynı anda katılmak imkânsızdır. Latin Amerika, Afrika, Güney Asya ve Arap kültürleri zamanın polikronik sistemini kullanırlar.

Yaşadığımız dönemde gelişen küresel şirketler ve pazarlar yapılacak toplantılara varış sürelerinin önemini artırdığı için kronemik kavramının değeri artmaktadır. Kültürler arası zaman algısı sözsüz iletişimde büyük öneme sahiptir (Ngari, 2016: 35). Çünkü farklı kültürlerin zamanı nasıl algıladıkları iletişimi etkilemektedir. Bu nedenle zamanın kültürleri ne yönde ve nasıl etkilediğinin bilinmesi gerekmektedir. Örneğin, batı kültürüne bakıldığında, yapılması gereken işlerin planlanan süre içinde yapılmasına önem verilmekte ve gelenek ve göreneklere çok az bağımlı kalınmaktadır. Bu durum, batı ülkelerinin zamanın bilincinde olduklarını ve buna göre hareket ettiklerini göstermektedir.

Kronemik, zamanın iletişimi nasıl etkilediğinin ve iletişimde zamanın nasıl kullanıldığının araştırılmasıdır (Cavin, 1982: 186); başta kültürler arası farklılık olmak üzere bazı unsurların, zaman yönetimi ve teknoloji üzerindeki etkisinin incelenmesidir. Daha açık bir ifadeyle iletişimde zaman çalışmasıdır. Kişilerin zamanı nasıl algıladığı, yapılandığı ve nasıl tepki verdiğinin araştırılmasıdır. Zaman bu yönüyle bir iletişim aracı olarak kullanılır. Zaman, dakiklikten bekleme ve yanıtlama süresine, zaman yönetimi etrafındaki olumsuzluklara kadar birçok şekilde genel iletişim aracı olarak kullanılır (Nim, 2018: 69).

Bir başka tanıma göre kronemik, "insanların başkalarıyla etkileşimlerinde zamanı sistematik olarak ele almalarının incelenmesidir (Gaur, 2019: 121). Griffin vd.'e göre, iletişimciler, insanların zamanla ilgili konuları nasıl algıladıklarını, kullandıklarını ve bunlara nasıl tepki verdiklerini tanımlamak için kronemiği kullandılar.

Kişilerin psikolojik zaman yönelimleri de kronemiğin farklı bir yönüdür. Daha açık bir ifadeyle kişiler geçmiş, şimdiki veya gelecek zaman yönelimli olabilir. Geçmiş zamana yönelimli olanlar, geçmiş olaylara takılır kalırlar ve olayların tekrarlayacağına inanırlar. Gelecek yönelimli insanlar, daha iyi bir gelecek için uğraşırlar. Kendilerini sürekli geliştirirler. Son olarak şimdiki zaman yönelimli olanlar ise içinde buldukları anı en önemli an olarak algırlar. Bütün bunlar iletişimin zaman üzerindeki etkilerini belirleyen unsurlardandır (Bailey, 2018: 7).

Bir başka kronemik ise statüdür (Nim, 2018: 69). Örneğin, amir ani bir toplantı kararıyla randevusunu yarıda kesebilir veya bir üst ast ile görüşmesini kendi keyfine göre şekillendirebilir. Toplantılara geç kalınması, dikkat ve katılım eksikliği veya dalgınlık halleri gibi durumlar aslında karşı tarafa statünün teyit edilmesi mesajını vermek amacıyla da yapılmaktadır. Örneğin, bir üstün görüşmelere geç gelmesi karşı tarafa statü ağırlığının hissettirilmesi amacıyla yapılmış olabilir.

Kronemik yürüme hızı, çalışma hızı, acelecilik veya dakiklik gibi konuları içerir. Tüm bunlar kişilerin, kültürlerin de etkisiyle zamanı nasıl anladıkları, yorumladıkları ve kullandıkları hakkında anlam ifade eder. Son dönemlerde bütün bu sayılanlara ek olarak zaman aciliyeti, çoklu görev tercihi, zaman perspektifi ve ilerleme hızı gibi kavramlar da eklenmiştir (Nim, 2018: 69). Çevre, bir mekânsal-zamansal sözel olmayan bir kod olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle organizasyonlardaki şekil ve semboller iletişimsel özellik taşımaktadır. Örneğin, asılı bir uyarı listesi veya görev-zaman tabloları bu özellikleri taşıyan araçlardır.

Kronemik sadece yüz yüze iletişimde değil diğer iletişim çeşitlerinde de görülebilir. Yazışma ile sağlanan iletişimde tarafların iletinin yanıtını hemen göndermemesi ve bekletmesi buna örnek gösterilebilir.

2. Metot

Araştırma modeli, araştırmacı tarafından mümkün olan en ekonomik, en verimli ve en etkin olacak şekilde tasarlanan plandır. Bu planın oluşturulmasında genel olarak "Tarama" ve "Deneme" Modelleri kullanılmaktadır. Bu çalışmada ise tarama modeli kullanılmıştır.

Araştırmada nicel bir yöntem olan anket tekniği kullanılmıştır. Araştırma sorularına cevap bulmak amacıyla temsili hedef kitleye anket uygulanmıştır. Anket geliştirme sürecinde öncelikle ilgili yazın taranarak, konu ile ilgili daha önceden yapılmış çalışmalar incelenmiştir. Bu aşamada ayrıca konularında uzman akademisyenlerden görüş ve tavsiye alınmış, bu bilgiler ışığında kapsamlı bir soru havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan soru havuzu alanında uzman kişiler (Yönetim Organizasyon, İletişim, Araştırma Yöntemleri, Türk Dili alanlarından) tarafından kapsam ve şekil yönünden incelenmiştir. Uzmanlardan alınan geri bildirimler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmış ve taslak ölçek hazırlanmıştır.

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye'de çalışan beyaz yaka çalışanlar, örneklemini ise araştırma evreni kapsamında, kolayda örneklem yöntemi ile seçilen 460 kişi oluşturmaktadır. Örneklemin ana kütleyi mümkün olduğu kadar iyi temsil etmesi için farklı demografik özelliklere sahip bireylere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Türkiye'deki toplam çalışan sayısı Ağustos 2020 itibarı ile yaklaşık 26 milyondur. Bununla beraber, istihdam verilerinde beyaz yaka ve mavi yaka ayrımı olmadığı için toplam beyaz yaka sayısı tam olarak bilinmemektedir. Bu sebeple araştırmanın örneklem büyüklüğü hesaplanırken ana kütle (N) "bilinmiyor" olarak kabul edilmiş olup bu koşullar altında araştırma için gerekli minimum örneklem büyüklüğü 269 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada ise ulaşılan geçerli anket sayısı 460 olmuştur ve ulaşılan bu sayı evreni temsil etmektedir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Söz konusu anket formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların demografik özelliklerinin dağılımını belirlemeyi amaçlayan 6 adet demografik soru yer almakta, ikinci bölüm ise katılımcıların kronemik (zamansal iletişim) algılarını ölçmeyi amaçlayan ve 5'li Likert tipinde cevap seçenekleri olan 28 tane ifadeden oluşmaktadır. Maddelerin cevap seçenekleri "1=Kesinlikle Katılmıyorum",

“2=Katılmıyorum”, “3=Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum”, “4=Katılıyorum” ve “5=Tamamen Katılmıyorum” şeklinde puanlanmaktadır.

2.2. Araştırmanın Varsayım, Kapsam ve Sınırlılıkları

Araştırmanın varsayımları şunlardır;

- Katılımcıların araştırma konusu hakkındaki bilgilendirmeyi dikkatlice okudukları ve anket sorularını araştırma konusunu bilerek cevapladıkları varsayılmıştır.
- Örneklemin evreni temsil ettiği varsayılmıştır.
- Katılımcıların anket sorularına içtenlikle, yeteri kadar zaman ayırarak ve soruların üzerinde düşünerek cevap verdikleri varsayılmıştır.
- Araştırma verilerinin analizinde kullanılan yöntem ve tekniklerin çalışmanın amacına uygun olduğu varsayılmıştır.

Araştırma kapsamında Mart 2020 – Eylül 2020 tarihleri arasında herhangi bir kamu kurumunda ya da özel sektörde çalışmakta olan kişilerle yüz yüze ve çevrimiçi anket yapılarak hedef kitlenin kronemik algısı ile ilgili fikir edinilmeye çalışılmıştır.

Araştırmada anket dışında başka bir veri toplama yöntemi kullanılmaması, araştırmanın sınırlılıkları arasında sayılabilir. Zira kronemik Türkçe alanyazında neredeyse hiç çalışılmamış bir konudur. Bu anlamda nitel bir çalışmanın yapılması da faydalı olacaktır.

2.3. Kullanılan İstatistiksel Yöntemler

Katılımcıların demografik özelliklerine göre dağılımları frekans tabloları oluşturularak belirlenmiştir. Araştırma kapsamında geliştirilmesi amaçlanan Kronemik Algısı Ölçeği (KAÖ)'nin geliştirilmesi sürecinde ise aşağıdaki aşamalar izlenmiştir:

- Ölçeğin madde havuzunun oluşturulması
- Kapsam geçerliğinin sağlanması
- Ölçeğin ölçme yapısının (alt boyutların) belirlenmesi
- Belirlenen alt boyutların isimlendirilmesi
- Ölçek ve alt boyutlarının güvenilirliklerinin incelenmesi

Ölçeğin madde havuzu oluşturulurken ölçülmesi amaçlanan kavramsal yapı dikkate alınmış ve madde havuzu araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Söz konusu madde havuzu katılımcıların zamansal iletişime yönelik algılarını ifade etmeye yönelik oluşturulan çeşitli önermeleri içeren 31 tane maddeden oluşmaktadır.

Oluşturulan madde havuzunun kapsam geçerliğinin incelenmesi için uzman görüşüne başvurma yoluna gidilmiştir. Bu bağlamda Yönetim Organizasyon, İletişim, Araştırma Yöntemleri ve Türk Dili alanlarında çalışmaları olan 11 uzmanın görüşleri alınmıştır. Uzmanlara madde havuzunda yer alan her bir maddeyi “madde ölçekten çıkarılmalı” ve “madde ölçekte kalmalı” şeklinde değerlendirebilecekleri bir form sunulmuş ve uzmanların değerlendirmeleri dikkate alınmıştır. Madde havuzunda yer alan maddelerin ve ölçeğin tamamının kapsam geçerliği yönünden değerlendirilmesinde alanyazında en yaygın kabul gören ve en sık kullanılan sayısal yöntem Lawshe (1975) tarafından geliştirilen CVI (Content Validity Index) değerinin hesaplanmasıdır. CVI indeksi maddenin içerik geçerlilik oranı olarak adlandırılmaktadır (Kartal ve Bardakçı, SPSS ve AMOS uygulamalı örneklerle güvenilirlik ve geçerlik analizleri 2018, 14). Bu çalışmada da maddelerin ve ölçeğin tamamının kapsam geçerliği yönünden incelenmesi amacıyla CVI indeksinden yararlanılmıştır.

Ölçeğin ölçme yapısının belirlenmesi amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yöntemi kullanılmıştır. Faktör analizi, çok sayıdaki değişkenin aralarındaki ilişkilere dayanarak birbirinden bağımsız, daha az sayıda, daha anlamlı ve özet bir biçimde yeni değişkenler tanımlanmasını amaçlayan bir istatistiksel yöntemdir. Tanımlanan bu yeni değişkenler faktör (alt boyut) olarak adlandırılmaktadır. Faktör analizinde değişkenler (maddeler) belli sayıda gruplar altında toplanırken, her bir grubun içindeki değişkenler arasındaki ilişkinin maksimum, gruplar arasındaki ilişkinin ise minimum olması hedeflenmektedir (Karagöz, 2016: 877).

Araştırmada, faktör analizi sonucunda tanımlanan alt boyutların ve ölçeğin tamamının güvenilirliği ise alanyazında en yaygın olarak kullanılan güvenilirlik katsayısı olan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları hesaplanarak incelenmiştir.

Kronemik Algısı Ölçeği ve alt boyutlarından elde edilen ortalama puanların normal dağılıp dağılmadığının belirlenmesi amacıyla Kolmogorov-Smirnov testi dikkate alınmıştır. Ayrıca değişkenlerin normallik göstergesi olarak aynı zamanda çarpıklık ve basıklık değerleri de göz önünde bulundurulmuştur. Katılımcıların Kronemik Algısı Ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları ortalama puanların çeşitli demografik değişkenlere göre karşılaştırılmasında değişkenlerin kategori sayıları dikkate alınmıştır. Bu bağlamda, iki kategoriden oluşan değişkenler için bağımsız gruplar t testi, üç veya daha fazla kategoriden oluşan değişkenler için ise tek yönlü varyans analizi (Oneway Analysis of Variance-ANOVA) kullanılmıştır. ANOVA testinin sonucunda grup ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık varsa bu farklılığın hangi gruplar arasındaki

farklılıktan kaynaklandığını belirlemek için ise çoklu karşılaştırma (Post Hoc.) testleri kullanılmıştır. Kullanılacak çoklu karşılaştırma testinin belirlenmesinde Levene varyansların homojenliği testi dikkate alınmış, bu test sonucunda eğer grup varyansları homojen ise Tukey, grup varyansları homojen değilse Tamhane T2 çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan istatistiksel yöntemlerin uygulanmasında IBM SPSS 23.0 paket programından yararlanılmıştır.

3. Bulgular

Araştırma kapsamında, demografik özelliklere yönelik bulgular, Kronemik Algısı Ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik analizlerine ilişkin bulgular ve katılımcıların kronemik algılarının demografik değişkenlere göre karşılaştırılmasına yönelik yapılan hipotez testlerine ilişkin bulgular çalışılmıştır.

3.1. Demografik Bulgular

Araştırmaya katılan beyaz yakalıların demografik özelliklerini betimlemek amacıyla veri toplama aracında yer verilen demografik değişkenler ve bu değişkenlere ilişkin çalışma grubundan elde edilen frekans ve yüzde değerleri aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Cinsiyet Gruplarına İlişkin Frekans Tablosu

Cinsiyetiniz	Frekans	Yüzde
Kadın	173	% 37,8
Erkek	285	% 62,2
Toplam	458	% 100,0

Tablo 1’de görüldüğü üzere, çalışma grubunun %37,8’i kadın katılımcılardan, %62,2’si ise erkek katılımcılardan meydana gelmektedir.

Tablo 2. Yaş Gruplarına İlişkin Frekans Tablosu

Yaş	Frekans	Yüzde
25 Yaş ve Altı	97	% 21,2
26-33 Yaş	122	% 26,6
34-41 Yaş	146	% 31,9
42-49 Yaş	68	% 14,8
50 Yaş ve Üzeri	25	% 5,5
Toplam	458	% 100,0

Tablo 2’deki bulgulara göre çalışma grubunun %21,2’si 25 yaş ve altı yaş grubunda, %26,6’sı 26-33 yaş grubunda, %31,9’u 34-41 yaş grubunda, %14,8’i 42-49 yaş grubunda ve %5,5’i 50 yaş ve üzeri yaş grubunda yer almaktadır.

Tablo 3. Medeni Duruma İlişkin Frekans Tablosu

Medeni Durum	Frekans	Yüzde
Evli	291	% 63,5
Bekâr	167	% 36,5
Toplam	458	% 100,0

Tablo 3’teki bulgulara göre çalışma grubunun %63,5’i evli katılımcılardan, %36,5’i ise bekâr katılımcılardan oluşmaktadır.

Tablo 4. Eğitim Düzeyine İlişkin Frekans Tablosu

Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde
İlköğretim	13	% 2,8
Lise	111	% 24,2
Ön Lisans	82	% 17,9
Lisans	183	% 40,0
Lisansüstü	69	% 15,1
Toplam	458	% 100,0

Tablo 4’teki bulgulara göre, çalışma grubunun %2,8’si ilköğretim mezunu, %24,2’si lise mezunu, %17,9’u ön lisans mezunu, %40,0’i lisans mezunu ve %15,1’i lisansüstü mezunu kişilerden oluşmaktadır.

Tablo 5. Mevcut Pozisyonda Çalışma Süresine İlişkin Frekans Tablosu

Mevcut Pozisyonda Çalışma Süresi	Frekans	Yüzde
1-2 Yıl	106	% 23,1
3-4 Yıl	108	% 23,6
5-6 Yıl	72	% 15,7
7-8 Yıl	40	% 8,7
9-10 Yıl	42	% 9,2
11 Yıl ve Üzeri	90	% 19,7
Toplam	458	% 100,0

Tablo 5'teki bulgulara göre, çalışma grubundaki mevcut pozisyonunda 1-2 yıldır çalışan katılımcıların oranı %23,1 olarak, 3-4 yıldır çalışan katılımcıların oranı %23,6 olarak, 5-6 yıldır çalışan katılımcıların oranı %15,7 olarak, 7-8 yıldır çalışan katılımcıların oranı %8,7 olarak, 9-10 yıldır çalışan katılımcıların oranı %9,2 olarak, 11 yıl ve daha fazla süredir çalışan katılımcıların oranı ise %19,7 olarak belirlenmiştir.

Tablo 6. Toplam Çalışma Süresine İlişkin Frekans Tablosu

Toplam Çalışma Hayatı	Frekans	Yüzde
1-4 Yıl	79	% 17,2
5-8 Yıl	95	% 20,7
9-12 Yıl	74	% 16,2
13-16 Yıl	68	% 14,8
17-20 Yıl	57	% 12,4
21 Yıl ve Üzeri	85	% 18,6
Toplam	458	% 100,0

Tablo 6'daki bulgulara göre, iş hayatındaki toplam çalışma süresi 1-4 yıl olan katılımcıların oranı %17,2 olarak, 5-8 yıl olan katılımcıların oranı %20,7 olarak, 9-12 yıl olan katılımcıların oranı %16,2 olarak, 13-16 yıl olan katılımcıların oranı %14,8 olarak, 17-20 yıl olan katılımcıların oranı %12,4 olarak, 21 yıl ve üzeri olan katılımcıların oranı ise %18,6 olarak tespit edilmiştir.

3.2. Kronemik Algısı Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Analizlerine İlişkin Bulgular

Geliştirilmesi amaçlanan kronemik algısı ölçeğinin 31 maddeden oluşan madde havuzunun kapsam geçerliği yönünden değerlendirilmesi için madde havuzu 11 tane uzmana gönderilmiş ve uzmanların görüşleri alınmıştır.

Uzman görüş formundan alınan cevaplar doğrultusunda elde edilen veriler kullanılarak CVI indeksi madde havuzunda yer alan her bir madde için;

$$CVI = \frac{n_e - \frac{N}{2}}{\frac{N}{2}}$$

eşitliği yardımıyla hesaplanmıştır. Burada ne ilgili maddenin ölçekte yer almasının uygun olduğunu belirten uzmanların sayısını, N ise toplam uzman sayısını ifade etmektedir (Lawshe, 1975: 567).

Lawshe (1975) değerlendirmeye katılan uzman sayısına göre bir maddenin ölçekte kalabilmesi için sahip olması gereken minimum CVI değerlerini Tablo 7'deki gibi belirlemiştir.

Tablo 7. Maddelere Ait CVI Değerleri

Panelist (Uzman) Sayısı	Min. CVI Değeri	Panelist (Uzman) Sayısı	Min. CVI Değeri
5	0,99	13	0,54
6	0,99	14	0,51
7	0,99	15	0,49
8	0,75	20	0,42
9	0,78	25	0,37
10	0,62	30	0,33
11	0,59	35	0,31
12	0,56	40	0,29

Çalışmada değerlendirmesine başvuru olan uzman sayısı 11 olduğu için Tablo 7'ye göre maddelerin ölçekte yer alabilmesi için sahip olması gereken minimum CVI değeri 0,59 olarak belirlenmiştir. Buna göre yapılan değerlendirme sonrasında, CVI değeri 0,59'un altında olan Madde 16, Madde 17 ve Madde 29 ölçekten çıkarılmıştır. Yeterli CVI değerine sahip olan

diğer maddeler ise ölçekte kalmıştır. Bu işlem sonucunda madde havuzundan üç madde çıkarılmış olup ölçeğin taslak hali 28 maddeden oluşmuştur. Ölçekte yer alan 28 maddenin CVI değerlerinin ortalaması alınarak ölçeğin tamamı için CVI değeri 0,92 olarak hesaplanmıştır. Bu değer, 28 maddelik taslak ölçeğin ölçmeyi amaçladığı kapsamın %92'sini ölçtüğü şeklinde yorumlanabilir.

Yapı geçerliği, bir ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı kavramsal yapıyı ne derece doğru ölçtüğüyle ilgilenmektedir. Ölçeğin ölçtüğü ana yapıya ait alt boyutların istatistiksel olarak ortaya konulması için açımlayıcı faktör analizi kullanılmaktadır. Başka bir deyişle açımlayıcı faktör analizi, ölçülmesi amaçlanan özelliğin alt boyutlarının istatistiksel olarak tanımlanması işlevini görmektedir. Faktör analizinde her zaman çok boyutlu bir yapı tanımlamak mümkün olmayabilmekte, bazen ölçme aracındaki tüm maddeler sadece bir boyutu (ana yapıyı) ölçer nitelikte olup, ölçme yapısı tek boyutlu olabilmektedir. Bu nedenle, ölçek geliştirme çalışmalarında mutlaka açımlayıcı faktör analizi yapılarak, ölçmeye konu olan kavramsal yapının tek boyutlu mu yoksa çok boyutlu mu olduğu ortaya konulmalıdır (Kartal, Bardakçı 2018: 40).

Faktör analizi, her veri seti için uygun olmayabilir. Bir veri setinin faktör analizi için uygun olup olmadığı alanyazında Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett testi kullanılarak incelenmektedir. KMO katsayısı, bir araştırmanın örneklem büyüklüğünün faktör analizi için yeterliğinin belirlenmesinde kullanılan bir katsayıdır ve KMO değeri Tablo 8'deki kriterlere göre değerlendirilmektedir (Tavşancıl, 2002: 50).

Tablo 8. Kritik KMO Değerleri

KMO Değeri	Örneklem Yeterliği
0,00-0,49	Kabul Edilemez
0,50-0,59	Zayıf
0,60-0,69	Orta
0,70-0,79	İyi
0,80-0,89	Çok İyi

Bartlett testi ise küresellik (sphericity) testi olarak da adlandırılmaktadır ve verilerin faktör analizine uygunluğunu normallik varsayımı temelinde test etmektedir. Faktör analizinde tüm değişkenlerin ve bu değişkenlerin bütün lineer kombinasyonlarının normal dağılımdan gelmesi varsayımı mevcuttur. Bartlett testinin istatistiksel olarak anlamlı ($p < 0,05$) olması, bu varsayımın sağlandığını ifade etmektedir.

Yapılan açımlayıcı faktör analizi işlemi sonucunda elde edilen KMO katsayısı değeri ve Bartlett Testi sonuçları Tablo 9'daki gibidir.

Tablo 9. KMO Katsayısı ve Bartlett Testi Sonuçları

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Örneklem Ölçüm Yeterliği	0,784	
Bartlett Testi	Ki-Kare Değeri	2739,676
	S.d	378
	p	0,000

Tablo 9'da verilen bulgular doğrultusunda 28 maddeden oluşan taslak ölçeğe ait verilere ilişkin KMO istatistiği 0,784 olarak hesaplanmıştır. Bu değer "iyi" sınıflandırmasına karşılık gelmektedir. Buna göre örneklem büyüklüğünün faktör analizi için yeterli ve iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda Bartlett testinin sonucu da anlamlı bulunmuştur ($p < 0,001$). Buna göre küresellik varsayımının da sağlandığı ve verilerin faktör analizine uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kronemik Algısı Ölçeğine yönelik faktör analizi, Temel Bileşenler Analizi (Principal Components Analysis) ve Varimaks Rotasyon yöntemleri kullanılarak yapılmıştır. İlk aşamada hiçbir faktör altında toplanmayan veya faktör yükü birden fazla faktörde birbirinden ayırt edilemeyecek kadar (iki faktördeki madde yükü arasındaki fark 0,10'dan daha az) yakın olan ve toplam açıklanan varyansı olumsuz etkileyen maddeler belirlenmiştir. Bu özellikleri taşıyan Madde 8, Madde 19 ve Madde 24 ölçekten çıkarılarak analiz tekrarlanmıştır. Tekrarlanan analizler sonucunda aynı özellikleri taşıdığı belirlenen 9 adet madde (Madde 2, Madde 4, Madde 9, Madde 10, Madde 11, Madde 12, Madde 15, Madde 25 ve Madde 28) daha ölçekten çıkarılmış ve ölçeğin ölçme yapısına nihai hali verilmiştir. Yapılan son faktör analizi sonucunda elde edilen döndürülmüş bileşenler matrisi Tablo 10'da verildiği gibidir.

Tablo 10. Döndürme Sonrası Faktörler ve Madde Yük Değerleri

Maddeler	Faktörler				
	1. Faktör	2. Faktör	3. Faktör	4. Faktör	5. Faktör
Madde21	0,806				
Madde7	0,729				
Madde22	0,653				
Madde20	0,473				
Madde13		0,742			
Madde18		0,736			
Madde16		0,703			
Madde1			0,803		
Madde3			0,750		
Madde14			0,588		
Madde23				0,760	
Madde26				0,747	
Madde27				0,552	
Madde5					0,682
Madde6					0,663
Madde17					0,555

Tablo 10'da görüldüğü üzere ölçeğin nihai hali toplam 16 maddeden ve 5 alt boyuttan meydana gelmektedir. Aynı zamanda maddelerin faktör yükü değerlerinin 0,473 ile 0,806 aralığında değişim gösterdiği görülmektedir. Maddelerin ait olduğu faktörle olan ilişkisinin göstergesi olan faktör yük değeri için alanyazında 0,45 üzeri değerler madde seçimi için iyi bir ölçüt olarak önerilmektedir (Büyüköztürk, 2010: 118). Başka bir değerlendirmeye göre ise, Varimax rotasyonu sonucunda elde edilen faktör yükleri kabaca "0,32-0,44 arası=kötü", "0,45-0,54 arası=normal", "0,55-0,62 arası=iyi", "0,63-0,70 arası=çok iyi" ve "0,70 üzeri=mükemmel" olarak sınıflandırılmaktadır (Comrey ve Lee, 1992; akt: (Dede ve Yaman, 2008)). Bu ölçütler dikkate alındığında Tablo 1.1'de verilen sonuçlar için, madde faktör yüklerinin 1 tane madde için 0,45-0,54 arasında "normal", 3 tane madde için 0,55 -0,62 arasında "iyi", 3 tane madde için 0,63 -0,70 arasında "çok iyi" ve 9 tane madde için de 0,7'in üzerinde "mükemmel" olarak değişim gösterdiği görülmektedir. Bu bulgular kronemik algısı ölçeğinin maddelerine ait faktör yük değerlerinin yapı geçerliği yönünden oldukça yeterli değerler olduklarını göstermektedir.

Faktör analizi sonucunda elde edilen beş faktöre ait özdeğerler ve faktörlerin açıkladıkları varyans oranları ise Tablo 11'deki gibidir.

Tablo 11. Faktörlere Ait Özdeğerler ve Açıklanan Varyans Değerleri

Ölçek Alt Boyutu	Maddeler	Faktör Yükü Değeri	Özdeğer	Varyans (%)	Kümülatif Varyans (%)
Faktör 1	Madde21	0,806	3,183	19,893	19,893
	Madde7	0,729			
	Madde22	0,653			
	Madde20	0,473			
Faktör 2	Madde13	0,742	2,256	14,100	33,993
	Madde18	0,736			
	Madde16	0,703			
Faktör 3	Madde1	0,803	1,327	8,292	42,285

	Madde3	0,750			
	Madde14	0,588			
Faktör 4	Madde23	0,760	1,293	8,080	50,365
	Madde26	0,747			
	Madde27	0,552			
Faktör 5	Madde5	0,682	1,224	7,649	58,014
	Madde6	0,663			
	Madde17	0,555			

Bir ölçekte yer alacak faktör sayısını belirlemede en yaygın kabul gören ölçüt hesaplanan özdeğeri 1'den büyük olan faktörlerin ölçüğe alınmasıdır (Büyükoztürk, 2002:119). Buna alanyazında Kaiser kriteri de denmektedir (Kartal ve Bardakçı, 2018: 42). Bu bağlamda Tablo 4.12'deki değerler dikkate alındığında faktörlere ait özdeğerlerin sırasıyla Faktör 1 için 3,183 olarak, Faktör 2 için 2,256 olarak, Faktör 3 için 1,327 olarak, Faktör 4 için 1,293 olarak, Faktör 5 içinse 1,224 olarak hesaplandığı görülmektedir.

Özdeğerlerin açıkladığı kümülatif varyans miktarının toplam varyansı açıklama oranı tatmin edici bir düzeye gelene kadar faktörler ölçüm modeline alınabilmektedir. Literatürde bu düzeyin sosyal bilimler için % 40 ile % 60 arasında olması yeterli görülmektedir (Karagöz, 2016:880). Analiz sonucunda açıklanan varyans oranı ne kadar yüksekse ortaya konulan çok faktörlü yapı da o kadar güçlü olur. Bu bakımdan toplam açıklanan varyansın yüksek olması aynı zamanda yapı geçerliliğinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Bu aşamada yine Tablo 11'deki bulgular göz önüne alındığında, geliştirilmekte olan kronemik algısı ölçeğinin toplam varyansın % 58,014'ünü açıkladığı (Faktör 1: %19,893, Faktör 2: % 14,100, Faktör 3: %8,292, Faktör 4: %8,080, Faktör 5: %7,649) görülmektedir. bu açıklanan varyans değerinin kritik değer olan %60'a yakın ve yeterli bir değer olduğu söylenebilir.

Kronemik algısı ölçeğinin faktör analizi sonucunda elde edilen bütün bu bulgular dikkate alındığında ölçeğin yapı geçerliliğinin olduğu söylenebilir.

Faktör analizinin temel amacı, çok sayıdaki değişkeni daha az değişkene indirgemek olduğundan dolayı analiz sonucunda elde edilen faktörlere birer ad verilmesi gerekmektedir. Bu ad verme işlemi faktörü oluşturan değişkenlerin (maddelerin) yapısına bakarak yapılabilir (Nakip 2006: 435). Aşağıda faktör analizi sonucunda elde edilen 5 faktörü oluşturan maddeler ve maddelerin yapıları (anlamları) göz önünde bulundurularak bu faktörlere verilen adlar belirtilmiştir. Adlandırma işlemi uzman görüşüne de başvurularak araştırmacılar tarafından yapılmıştır.

Faktör 1: Kronemik Bilinci

Madde 21: Görüşmelerimde karşı tarafı zaman zaman bilerek bekletirim.

Madde 7: Statü sahibi kişilerin karşısındaki insanı daha çok bekletme hakkı olduğunu düşünüyorum.

Madde 22: Görüşme takvimimi zaman zaman değiştiririm.

Madde 20: Görüşmelerimde genellikle karşı taraftan daha fazla konuşurum.

Faktör 2: Statü ve Güç Mesafesi

Madde 13: Karşımdaki insan konuşurken araya girme ihtiyacı duyduğumda karşımdakinin sözünün bitmesini beklerim.

Madde 18: Karşımdaki insan konuşurken araya girme ihtiyacı duyduğumda karşımdaki insanın sözünü keserim.

Madde 16: Görüşmelerimde karşı tarafın sözünü kesmekten çekinmem.

Faktör 3: Kronemik Algısı

Madde 1: Zaman ile iletişim arasında bir bağ vardır.

Madde 3: Zamanın kişiler arası iletişim üzerinde etkisi vardır.

Madde 14: Zaman iletişimi etkilemektedir.

Faktör 4: Monokronik-Polikronik Zaman

Madde 23: Randevularıma geç kaldığımda veya katılmadığımda kendimi rahatsız hissederim.

Madde 26: Benim için "vakit nakittir".

Madde 27: Uzun süre beklemek zorunda kaldığım görüşmelerden yeterli verimi alamam.

Faktör 5: Kültür Etkisi

Madde 5: Birinin beni bilerek beklettiğini hissedersen sinirlenirim.

Madde 6: Statü sahibi kişilerin karşısındaki insanı daha çok beklediğini düşünüyorum.

Madde 17: Batılı ülkelerin zaman konusunda daha hassas olduğunu düşünüyorum.

3.3. Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Kronemik algısı ölçeğinin ve alt boyutlarının güvenirliliği, ölçeğin tümü ve alt boyutları için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları hesaplanarak incelenmiştir. Cronbach Alpha katsayıları ile birlikte alt boyutlara ve ölçeğin tamamına ait bazı betimleyici istatistikler Tablo 12'deki gibidir.

Tablo 12. Faktörlere Ait Özdeğerler ve Açıklanan Varyans Değerleri

Alt Boyutlar	N	Ort.	ss.	Minimum	Maksimum	Cronbach Alpha
Kronemik Bilinci	458	2,31	0,88	1,00	5,00	0,717
Statü ve Güç Mesafesi	458	4,04	0,85	1,00	5,00	0,687
Kronemik Algısı	458	4,39	0,59	2,00	5,00	0,665
Monokronik - Polikronik Zaman	458	4,24	0,74	2,00	5,00	0,653
Kültür Etkisi	458	4,01	0,78	1,67	5,00	0,612
Toplam	458	3,32	0,47	2,19	4,75	0,691

Çalışmaya katılan katılımcıların "kronemik bilinci" alt boyut ortalama puanları düşük düzeyde, "statü ve güç mesafesi" ile "kültür etkisi" alt boyut ortalama puanları yüksek düzeyde, "kronemik algısı" ile "Monokronik - Polikronik Zaman" alt boyut ortalama puanları çok yüksek düzeyde, toplam ölçek ortalama puanları ise orta düzeyde olarak belirlenmiştir. (Tablo 12).

Bir Likert ölçeği için güvenirliliğin önemli bir göstergesi olan Cronbach α iç tutarlılık katsayısı diğer güvenilirlik katsayıları gibi, kabaca 0,70'ten büyük bir değer alırsa ölçeğin güvenilir olduğu yönünde yorumlanabilir. Bununla birlikte Cronbach α katsayısı alanyazında yaygın kabul görmüş olan bir kriter göre değerlendirilerek (Kartal ve Bardakçı, Tutum Ölçekleri, 2019: 76): Tablo 12'de verilen kronemik algısı ölçeği ve alt boyutlarına ait Cronbach Alpha katsayısı değerleri göz önüne alındığında ölçeğin ve alt boyutların tamamının Cronbach Alpha katsayılarının 0,60-0,80 aralığında değer aldığı görülmektedir. Buna göre hem ölçeğin bütününe hem de alt boyutlarının tamamının oldukça güvenilir olduğu söylenebilir (Tablo 12).

3.4. Kronemik Algısı Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puanlarının Demografik Değişkenlere Göre Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

Bu kısımda, katılımcıların kronemik algısı ölçeğinden ve alt boyutlarından aldıkları ortalama puanların çeşitli demografik değişkenlere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine yönelik yapılan hipotez testlerine ait bulgulara yer verilmiştir. Her bir demografik değişken için sıfır hipotezi ve alternatif hipotez aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

H₀: Katılımcıların kronemik algısı ölçeği ortalama puanları ve alt boyut ortalama puanları ilgili demografik değişkene göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

H₁: Katılımcıların kronemik algısı ölçeği ortalama puanları ve alt boyut ortalama puanları ilgili demografik değişkene göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Cinsiyete Göre Kronemik Algısı Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması

Araştırmaya katılan beyaz yakalılarının kronemik algısı ölçeği ve alt boyutlarının ortalama puanlarının katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği bağımsız gruplar için t testi ile incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 13'deki gibidir.

Tablo 13. Cinsiyete Göre Kronemik Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin t Testi Sonuçları

Değişken	Cinsiyet	N	Ort.	ss	t	p
Kronemik Bilinci	Kadın	173	2,24	0,86	-1,237	0,217
	Erkek	285	2,35	0,89		
Statü ve Güç Mesafesi	Kadın	173	4,08	1,00	0,748	0,455
	Erkek	285	4,01	0,92		
Kronemik Algısı	Kadın	173	4,35	0,61	-0,884	0,377
	Erkek	285	4,40	0,58		
Monokronik-Polikronik Zaman	Kadın	173	4,22	0,74	-0,500	0,617
	Erkek	285	4,25	0,74		
Kültür Etkisi	Kadın	173	3,90	0,78	-2,322	0,021

	Erkek	285	4,08	0,77		
Toplam	Kadın	173	3,26	0,51	-1,857	0,064
	Erkek	285	3,35	0,43		

Tablo 13'deki t testi bulgularına göre, araştırmaya katılan beyaz yakalıların kronemik algısı ölçeği ve ilk dört alt boyutlarının ortalama puanlarının katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermediği söylenebilir ($p>0,05$). Katılımcıların "Kültür Etkisi" alt boyutu ortalama puanlarının ise katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($t=-2,322$; $p<0,05$). Grup ortalamaları dikkate alındığında, erkek katılımcıların "Kültür Etkisi" alt boyut ortalama puanlarının kadın katılımcılara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir.

Yaşa Göre Kronemik Algısı Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması

Araştırmaya katılan beyaz yakalıların kronemik algısı ölçeği ve alt boyutlarının ortalama puanlarının katılımcıların yaşına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi (Oneway ANOVA) ile incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 14 ve Tablo 15'deki gibidir:

Tablo 14. Yaş Gruplarına Göre Kronemik Algısı Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puanlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Değişken	Yaş Grupları	N	Ort.	ss
Kronemik Bilinci	25 Yaş ve Altı	97	2,48	1,10
	26-33 Yaş	122	2,30	0,83
	34-41 Yaş	146	2,23	0,74
	42-49 Yaş	68	2,30	0,97
	50 Yaş ve Üzeri	25	2,14	0,65
Statü ve Güç Mesafesi	25 Yaş ve Altı	97	4,08	0,96
	26-33 Yaş	122	4,17	0,90
	34-41 Yaş	146	3,98	0,97
	42-49 Yaş	68	3,90	0,92
	50 Yaş ve Üzeri	25	3,93	1,09
Kronemik Algısı	25 Yaş ve Altı	97	4,17	0,70
	26-33 Yaş	122	4,50	0,54
	34-41 Yaş	146	4,41	0,57
	42-49 Yaş	68	4,39	0,51
	50 Yaş ve Üzeri	25	4,53	0,51
Monokronik-Polikronik Zaman	25 Yaş ve Altı	97	4,28	0,71
	26-33 Yaş	122	4,26	0,69
	34-41 Yaş	146	4,14	0,86
	42-49 Yaş	68	4,32	0,64
	50 Yaş ve Üzeri	25	4,35	0,54
Kültür Etkisi	25 Yaş ve Altı	97	3,85	0,79
	26-33 Yaş	122	3,97	0,79
	34-41 Yaş	146	4,04	0,80
	42-49 Yaş	68	4,27	0,66
	50 Yaş ve Üzeri	25	3,99	0,71
Toplam	25 Yaş ve Altı	97	3,28	0,57
	26-33 Yaş	122	3,30	0,45
	34-41 Yaş	146	3,30	0,40
	42-49 Yaş	68	3,42	0,47
	50 Yaş ve Üzeri	25	3,34	0,45

Tablo 15. Yaşa Göre Kronemik Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Değişken	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Kronemik Bilinci	Gruplar Arası	4,271	4	1,068	1,383	0,239
	Gruplar İçi	349,826	453	,772		
	Toplam	354,097	457			
Statü ve Güç Mesafesi	Gruplar Arası	4,514	4	1,128	1,248	0,290
	Gruplar İçi	409,607	453	,904		
	Toplam	414,121	457			
Kronemik Algısı	Gruplar Arası	6,666	4	1,667	4,962	0,001
	Gruplar İçi	152,155	453	,336		
	Toplam	158,822	457			
	Gruplar Arası	2,434	4	,608	1,114	0,349

Monokronik-Polikronik Zaman	Gruplar İçi	247,369	453	,546		
	Toplam	249,803	457			
Kültür Etkisi	Gruplar Arası	7,676	4	1,919	3,210	0,013
	Gruplar İçi	270,781	453	,598		
	Toplam	278,457	457			
Toplam	Gruplar Arası	,945	4	,236	1,085	0,363
	Gruplar İçi	98,589	453	,218		
	Toplam	99,533	457			

Tablo 14 ve Tablo 15'deki ANOVA testi bulgularına göre katılımcıların kronemik algısı ölçeği ortalama puanları katılımcıların yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F=1,085$; $p>0,05$). Ölçek alt boyut puanlarına yönelik bulgular dikkate alındığında, "Kronemik Bilinci", "Statü ve Güç Mesafesi" ve "Monokronik-Polikronik Zaman" alt boyut ortalama puanlarının da katılımcıların yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği söylenebilir ($p>0,05$). "Kronemik Algısı" ve "Kültür Etkisi" alt boyutlarının ortalama puanlarının ise katılımcıların yaşına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($p<0,05$).

Yapılan Tamhane T2 çoklu karşılaştırma testi sonucunda yaşları 26-33 yaş aralığında olan ve 51 yaş ve üzerinde olan grupların ortalama "Kronemik Algısı" puanlarının yaşları 25 ve altında olan gruba göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yine Tamhane T2 çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre yaşları 42-49 yaş aralığında olan grubun ortalama "Kültür Etkisi" alt boyut puanlarının yaşları 25 ve altında olan ve yaşları 26-33 yaş aralığında olan gruplara göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Medeni Duruma Göre Kronemik Algısı Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması

Araştırmaya katılan beyaz yakalıların kronemik algısı ölçeği ve alt boyut ortalama puanlarının katılımcıların medeni durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği bağımsız gruplar için t testi ile incelenmiş ve Tablo 4.17'deki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 16. Medeni Duruma Göre Kronemik Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin t Testi Sonuçları

Değişken	Medeni Durum	N	Ort.	ss	t	p
Kronemik Bilinci	Evli	291	2,23	0,76	-2,232	0,026
	Bekâr	167	2,44	1,05		
Statü ve Güç Mesafesi	Evli	291	4,02	0,95	-0,587	0,558
	Bekâr	167	4,07	0,96		
Kronemik Algısı	Evli	291	4,40	0,56	0,903	0,367
	Bekâr	167	4,35	0,63		
Monokronik-Polikronik Zaman	Evli	291	4,21	0,76	-1,085	0,279
	Bekâr	167	4,29	0,69		
Kültür Etkisi	Evli	291	4,09	0,72	2,797	0,005
	Bekâr	167	3,87	0,86		
Toplam	Evli	291	3,31	0,42	-0,101	0,919
	Bekâr	167	3,32	0,54		

Tablo 16'daki t testi sonuçlarına göre, araştırmaya katılan beyaz yakalıların kronemik algısı ölçeğinden ve "Statü ve Güç Mesafesi", "Kronemik Algısı" ve "Monokronik-Polikronik Zaman" alt boyutlarından aldıkları ortalama puanların katılımcıların medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$). Katılımcıların "Kronemik Bilinci" ve "Kültür Etkisi" alt boyut ortalama puanlarının ise katılımcıların medeni durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0,05$). Grup ortalamaları dikkate alındığında, bekâr katılımcıların "Kronemik Bilinci" alt boyut ortalama puanlarının evli olan katılımcılara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Aynı zamanda evli katılımcıların "Kültür Etkisi" alt boyut ortalama puanlarının ise bekâr katılımcılara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Eğitim Düzeyine Göre Kronemik Algısı Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması

Araştırmaya katılan beyaz yakalıların kronemik algısı ölçeği ve alt boyutlarının ortalama puanlarının katılımcıların eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi (Oneway ANOVA) ile incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 17 ve Tablo 18'de verildiği gibidir:

Tablo 17. Eğitim Düzeyi Gruplarına Göre Kronemik Algısı Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puanlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Değişken	Eğitim Düzeyi	N	Ort.	ss
Kronemik Bilinci	İlköğretim	13	2,94	1,12
	Lise	111	2,39	1,06
	Ön Lisans	82	2,46	0,89
	Lisans	183	2,15	0,75
	Lisansüstü	69	2,28	0,72
Statü ve Güç Mesafesi	İlköğretim	13	3,36	0,70
	Lise	111	3,95	1,08
	Ön Lisans	82	3,92	1,03
	Lisans	183	4,18	0,88
	Lisansüstü	69	4,08	0,78
Kronemik Algısı	İlköğretim	13	4,00	1,05
	Lise	111	4,27	0,62
	Ön Lisans	82	4,44	0,55
	Lisans	183	4,44	0,53
	Lisansüstü	69	4,43	0,59
Monokronik-Polikronik Zaman	İlköğretim	13	3,97	0,97
	Lise	111	4,07	0,93
	Ön Lisans	82	4,14	0,68
	Lisans	183	4,38	0,59
	Lisansüstü	69	4,30	0,71
Kültür Etkisi	İlköğretim	13	3,74	0,86
	Lise	111	3,98	0,82
	Ön Lisans	82	3,89	0,75
	Lisans	183	4,05	0,75
	Lisansüstü	69	4,16	0,80
Toplam	İlköğretim	13	3,43	0,62
	Lise	111	3,29	0,55
	Ön Lisans	82	3,34	0,50
	Lisans	183	3,30	0,39
	Lisansüstü	69	3,36	0,43

Tablo 18. Eğitim Düzeyine Göre Kronemik Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Değişken	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Kronemik Bilinci	Gruplar Arası	12,470	4	3,118	4,134	0,003
	Gruplar İçi	341,626	453	,754		
	Toplam	354,097	457			
Statü ve Güç Mesafesi	Gruplar Arası	11,982	4	2,996	3,374	0,010
	Gruplar İçi	402,139	453	,888		
	Toplam	414,121	457			
Kronemik Algısı	Gruplar Arası	4,493	4	1,123	3,297	0,011
	Gruplar İçi	154,329	453	,341		
	Toplam	158,822	457			
Monokronik-Polikronik Zaman	Gruplar Arası	8,909	4	2,227	4,188	0,002
	Gruplar İçi	240,894	453	,532		
	Toplam	249,803	457			
Kültür Etkisi	Gruplar Arası	4,146	4	1,036	1,712	0,146
	Gruplar İçi	274,311	453	,606		
	Toplam	278,457	457			
Toplam	Gruplar Arası	,502	4	,126	0,574	0,681
	Gruplar İçi	99,031	453	,219		
	Toplam	99,533	457			

Tablo 17 ve Tablo 18'deki ANOVA testi sonuçlarına göre katılımcıların kronemik algısı ölçeği ortalama puanları katılımcıların eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F=0,574$; $p>0,05$). Ölçeğin alt boyut puanlarına ilişkin bulgulara göre ise sadece "Kültür Etkisi" alt boyutunun ortalama puanının katılımcıların eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($F=1,712$; $p>0,05$). "Kronemik Bilinci", "Statü ve Güç Mesafesi", "Kronemik Algısı" ve "Monokronik-Polikronik Zaman" alt boyutlarının ortalama puanları ise katılımcıların eğitim düzeyine göre anlamlı farklılıklar göstermektedir ($p<0,05$).

Farklılık tespit edilen alt boyutlara ilişkin yapılan Tamhane T2 çoklu karşılaştırma testi sonuçları ise şu şekilde sıralanmaktadır:

- İlköğretim mezunu olan grubun ortalama “Kronemik Bilinci” puanının hem lise mezunu olan hem lisans mezunu olan hem de lisansüstü mezunu olan gruplara göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
- İlköğretim mezunu olan grubun ortalama “Statü ve Güç Mesafesi” puanının hem lise mezunu olan, hem ön lisans mezunu olan, hem lisans mezunu olan hem de lisansüstü mezunu olan her dört gruba göre de anlamlı derecede daha düşük olduğu tespit edilmiştir.
- İlköğretim mezunu olan grubun ortalama “Kronemik Algısı” puanının ön lisans mezunu, lisans mezunu ve lisansüstü mezunu olan her üç gruba göre anlamlı derecede daha düşük olduğu bulunmuştur.
- Ön lisans mezunu ve lisans mezunu olan grupların ortalama “Monokronik-Polikronik Zaman” alt boyut puanlarının lise mezunu olan gruba göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca lisans mezunu olan grubun ortalama “Monokronik-Polikronik Zaman” alt boyut puanının ön lisans mezunu olan gruba göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Mevcut Pozisyonda Çalışma Süresine Göre Kronemik Algısı Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması

Katılımcıların mevcut pozisyonlarında çalışma sürelerine göre kronemik algısı ölçeği ve alt boyutlarının ortalama puanlarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi (Oneway ANOVA) ile test edilmiş ve Tablo 4.20 ile Tablo 4.21’de verilen bulgular elde edilmiştir.

Tablo 19. Mevcut Pozisyonda Çalışma Süresine Göre Kronemik Algısı Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puanlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Değişken	Mevcut Pozisyonda Çalışma Süresi	N	Ort.	ss
Kronemik Bilinci	1-2 Yıl	106	2,28	0,95
	3-4 Yıl	108	2,42	0,97
	5-6 Yıl	72	2,39	1,00
	7-8 Yıl	40	2,33	0,57
	9-10 Yıl	42	2,18	0,84
	11 Yıl ve Üzeri	90	2,19	0,70
Statü ve Güç Mesafesi	1-2 Yıl	106	4,01	0,96
	3-4 Yıl	108	4,03	1,03
	5-6 Yıl	72	3,97	1,01
	7-8 Yıl	40	3,92	0,97
	9-10 Yıl	42	4,12	0,78
	11 Yıl ve Üzeri	90	4,16	0,87
Kronemik Algısı	1-2 Yıl	106	4,24	0,63
	3-4 Yıl	108	4,41	0,66
	5-6 Yıl	72	4,34	0,61
	7-8 Yıl	40	4,44	0,47
	9-10 Yıl	42	4,49	0,46
	11 Yıl ve Üzeri	90	4,49	0,51
Monokronik-Polikronik Zaman	1-2 Yıl	106	4,10	0,75
	3-4 Yıl	108	4,33	0,69
	5-6 Yıl	72	4,32	0,54
	7-8 Yıl	40	4,46	0,55
	9-10 Yıl	42	3,74	1,22
	11 Yıl ve Üzeri	90	4,36	0,57
Kültür Etkisi	1-2 Yıl	106	3,78	0,81
	3-4 Yıl	108	3,93	0,76
	5-6 Yıl	72	4,13	0,73
	7-8 Yıl	40	4,21	0,67
	9-10 Yıl	42	4,24	0,82
	11 Yıl ve Üzeri	90	4,09	0,78
Toplam	1-2 Yıl	106	3,22	0,50
	3-4 Yıl	108	3,34	0,50
	5-6 Yıl	72	3,39	0,51
	7-8 Yıl	40	3,44	0,33
	9-10 Yıl	42	3,23	0,47
	11 Yıl ve Üzeri	90	3,32	0,37

Tablo 20. Mevcut Pozisyonda Çalışma Süresine Göre Kronemik Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Değişken	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Kronemik Bilinci	Gruplar Arası	3,940	5	,788	1,017	0,407
	Gruplar İçi	350,157	452	,775		
	Toplam	354,097	457			
Statü ve Güç Mesafesi	Gruplar Arası	2,649	5	,530	0,582	0,714
	Gruplar İçi	411,472	452	,910		
	Toplam	414,121	457			
Kronemik Algısı	Gruplar Arası	4,021	5	,804	2,348	0,040
	Gruplar İçi	154,800	452	,342		
	Toplam	158,822	457			
Monokronik-Polikronik Zaman	Gruplar Arası	17,361	5	3,472	6,752	0,000
	Gruplar İçi	232,442	452	,514		
	Toplam	249,803	457			
Kültür Etkisi	Gruplar Arası	11,380	5	2,276	3,852	0,002
	Gruplar İçi	267,077	452	,591		
	Toplam	278,457	457			
Toplam	Gruplar Arası	2,319	5	,464	2,156	0,058
	Gruplar İçi	97,215	452	,215		
	Toplam	99,533	457			

Tablo 19 ve Tablo 20'deki ANOVA bulgularına göre katılımcıların kronemik algısı ölçeği ortalama puanlarının katılımcıların mevcut pozisyonlarında çalışma sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($F=2,156$; $p>0,05$). Ölçeğin alt boyut puanlarına ilişkin bulgular göz önüne alındığında, "Kronemik Bilinci" ve "Statü ve Güç Mesafesi" alt boyut ortalama puanlarının katılımcıların mevcut pozisyonlarında çalışma sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği söylenebilir ($p>0,05$). "Kronemik Algısı", "Monokronik-Polikronik Zaman" ve "Kültür Etkisi" alt boyutlarının ortalama puanları ise katılımcıların mevcut pozisyonlarında çalışma sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0,05$).

Farklılık tespit edilen alt boyutlara ilişkin yapılan Tamhane T2 çoklu karşılaştırma testi sonuçları şu şekildedir:

- Mevcut pozisyonunda çalışma süresi 11 yıl ve daha fazla olan grubun ortalama "Kronemik Algısı" puanının mevcut pozisyonunda çalışma süresi 1-2 yıl olan gruba göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu belirlenmiştir.
- Mevcut pozisyonunda çalışma süresi 1-2 yıl olan grubun ortalama "Statü ve Güç Mesafesi" alt boyut puanının diğer beş gruba göre de anlamlı derecede daha düşük olduğu belirlenmiştir.
- Mevcut pozisyonunda çalışma süresi 1-2 yıl olan grubun ortalama "Kültür Etkisi" alt boyut puanının mevcut pozisyonunda çalışma süresi hem 5-6 yıl olan, hem 7-8 yıl olan hem de 9-10 yıl olan gruplara göre anlamlı derecede daha düşük olduğu belirlenmiştir.

İş Hayatındaki Toplam Çalışma Süresine Göre Kronemik Algısı Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puanlarının Karşılaştırılması

Katılımcıların iş hayatında yer aldıkları toplam çalışma sürelerine göre kronemik algısı ölçeği ve alt boyutlarının ortalama puanlarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi (Oneway ANOVA) ile incelenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 4.22 ile Tablo 4.23'teki gibidir.

Tablo 21. Toplam Çalışma Süresine Göre Kronemik Algısı Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puanlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Değişken	Toplam Çalışma Süresi	N	Ort.	ss
Kronemik Bilinci	1-4 Yıl	79	2,29	0,86
	5-8 Yıl	95	2,59	1,15
	9-12 Yıl	74	2,24	0,83
	13-16 Yıl	68	2,34	0,69
	17-20 Yıl	57	2,21	0,79
	21 Yıl ve Üzeri	85	2,10	0,72
Statü ve Güç Mesafesi	1-4 Yıl	79	4,03	0,92
	5-8 Yıl	95	4,04	1,06
	9-12 Yıl	74	4,32	0,76
	13-16 Yıl	68	3,99	0,92
	17-20 Yıl	57	3,70	1,00
	21 Yıl ve Üzeri	85	4,07	0,94

Kronemik Algısı	1-4 Yıl	79	4,27	0,60
	5-8 Yıl	95	4,42	0,68
	9-12 Yıl	74	4,46	0,50
	13-16 Yıl	68	4,39	0,60
	17-20 Yıl	57	4,31	0,63
	21 Yıl ve Üzeri	85	4,44	0,49
Monokronik-Polikronik Zaman	1-4 Yıl	79	4,19	0,75
	5-8 Yıl	95	4,31	0,68
	9-12 Yıl	74	4,38	0,66
	13-16 Yıl	68	3,86	1,04
	17-20 Yıl	57	4,25	0,57
	21 Yıl ve Üzeri	85	4,40	0,56
Kültür Etkisi	1-4 Yıl	79	3,80	0,74
	5-8 Yıl	95	4,03	0,83
	9-12 Yıl	74	3,95	0,84
	13-16 Yıl	68	4,07	0,78
	17-20 Yıl	57	4,07	0,74
	21 Yıl ve Üzeri	85	4,15	0,70
Toplam	1-4 Yıl	79	3,25	0,41
	5-8 Yıl	95	3,39	0,65
	9-12 Yıl	74	3,27	0,45
	13-16 Yıl	68	3,27	0,41
	17-20 Yıl	57	3,37	0,40
	21 Yıl ve Üzeri	85	3,33	0,34

Tablo 22. Toplam Çalışma Süresine Göre Kronemik Algısı Ölçeği ve Alt Boyutlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Değişken	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p
Kronemik Bilinci	Gruplar Arası	12,436	5	2,487	3,290	0,006
	Gruplar İçi	341,661	452	,756		
	Toplam	354,097	457			
Statü ve Güç Mesafesi	Gruplar Arası	12,827	5	2,565	2,890	0,014
	Gruplar İçi	401,294	452	,888		
	Toplam	414,121	457			
Kronemik Algısı	Gruplar Arası	2,104	5	,421	1,214	0,302
	Gruplar İçi	156,718	452	,347		
	Toplam	158,822	457			
Monokronik-Polikronik Zaman	Gruplar Arası	13,972	5	2,794	5,356	0,000
	Gruplar İçi	235,831	452	,522		
	Toplam	249,803	457			
Kültür Etkisi	Gruplar Arası	5,895	5	1,179	1,955	0,084
	Gruplar İçi	272,562	452	,603		
	Toplam	278,457	457			
Toplam	Gruplar Arası	1,304	5	,261	1,200	0,308
	Gruplar İçi	98,229	452	,217		
	Toplam	99,533	457			

Tablo 21 ve Tablo 22'deki ANOVA sonuçlarına göre katılımcıların kronemik algısı ölçeği ortalama puanları katılımcıların toplam çalışma sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F=1,200$; $p>0,05$). Ölçeğin alt boyut puanlarına ilişkin bulgulara göre ise, "Kronemik Algısı" ve "Kültür Etkisi" alt boyut ortalama puanlarının katılımcıların toplam çalışma sürelerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($p>0,05$). "Kronemik Bilinci", "Statü ve Güç Mesafesi" ve "Monokronik-Polikronik Zaman" alt boyutlarının ortalama puanlarının ise katılımcıların toplam çalışma sürelerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Anlamlı farklılıklar tespit edilen alt boyutlara ilişkin yapılan Tamhane T2 çoklu karşılaştırma testi sonuçları aşağıda sıralanmıştır:

- İş hayatındaki toplam çalışma süresi 5-8 yıl arasında olan grubun ortalama "Kronemik Bilinci" puanının toplam çalışma süresi 21 yıl ve üzerinde olan gruba göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Toplam çalışma süresi 17-20 yıl arasında olan grubun ortalama "Statü ve Güç Mesafesi" alt boyut puanının toplam çalışma süresi hem 1-4 yıl olan, hem 5-8 yıl olan, hem 9-12 yıl olan hem de 21 yıl ve üzerinde olan dört gruba göre de anlamlı derecede daha düşük olduğu belirlenmiştir.
- Toplam çalışma süresi 13-16 yıl arasında olan grubun ortalama "Monokronik-Polikronik Zaman" alt boyut puanının diğer beş toplam çalışma süresi grubuna göre de anlamlı derecede daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Sonuç ve Değerlendirme

Zamansal iletişim, yani kronemik, aslen, iletişimde zamanın nasıl kullanıldığına odaklanır. Kişilerin iletişim esnasında, zamanlarını yönetirken ve kullanırken, farkında olarak veya olmayarak yaptıkları zamanla ilişkili eylem ve mesajları inceleyen "kronemik", zamanın iletişimi nasıl etkilediğini ve iletişimde nasıl kullanıldığı irdeler. Başta kültürler arası farklılıklar olmak üzere pek çok unsurun, zaman yönetimi ve teknoloji üzerindeki etkisinin incelenmesi yönetsel anlamda büyük önem taşımaktadır. Zaman, bekleme / bekletme, dakiklik, yanıt ve tepki verme süresi, zaman yönetimi ve benzeri şekillerde de kullanılabilen bir iletişim aracıdır. Tüm bunlar kişiler tarafından –kültürün de etkisiyle- iletişimi nasıl anladıkları, yorumladıkları ve kullandıkları hakkında anlam ifade eder. Son dönemlerde bütün bu sayılanlara, görev aciliyeti, çoklu görev tercihi, zaman perspektifi ve ilerleme hızı gibi kavramlar da eklenmiştir.

Kronemik ile ilgili alanyazın incelendiğinde bu alanda uluslararası çalışmalara rastlanmış ancak kapsamlı ve kronemik odaklı Türkçe bir çalışmaya ulaşılamadığından dolayı bu araştırmaya neredeyse sıfırdan başlanmıştır. Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden biri olan anket tekniği kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan ölçek hazırlanırken ölçek geliştirme aşamalarının en doğru şekilde yapılmasına ve çalışmanın bilimsel etiğe uygun yürütülmesine titizlikle dikkat edilmiştir. Çalışma sonuçlarına bakıldığında ise, analizler sonucunda, kronemik algısı, kronemik bilinci, statü ve güç mesafesi, kronemik algısı, monokronik-polikronik zaman ve kültür etkisi olmak üzere 5 alt boyuta ulaşılmıştır. Bu boyutlar ve katılımcı profili arasında (özellikle belli boyutlar ve demografiler arasında) anlamlı ilişkiler tespit edilmiş, bu sonuçlar çalışmanın bulgular kısmında irdelenmiştir.

Katılımcıların kronemik algı ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puan ortalamalarının çeşitli demografik değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan hipotez testlerine göre ortaya çıkan bulgular şu şekilde özetlenebilir. Cinsiyete göre incelendiğinde katılımcıların "Kültür Etkisi" alt boyutu ortalama puanlarının katılımcıların cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($t=-2,322$; $p<0,05$). Erkek katılımcıların "Kültür Etkisi" alt boyutu puan ortalamalarının kadın katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre kültürün zamansal iletişim üzerine etkisi olduğu, bu etkinin özellikle erkekler tarafından daha güçlü algılandığı söylenebilir. Yaşa göre bakıldığında; 26-33 yaş ve 51 yaş ve üzeri grupların "Kronemik Algısı" ortalama puanlarının 25 yaş ve altı gruba göre anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulguya göre yaşla beraber kronemik algısının da güçlendiği söylenebilir. 42-49 yaş grubundaki grubun "Kültür Etkisi" alt boyut puan ortalamaları, 25 yaş altı ve 26-33 yaş arasındaki gruplara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bu, kültürün, yine 40 yaş üstü kişiler için zamansal iletişim bağlamında daha baskın bir unsur olduğunu ifade edebilir. Medeni duruma göre değerlendirildiğinde, bekâr katılımcıların "Kronemik Bilinci" alt boyut ortalama puanlarının evli olan katılımcılara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Aynı zamanda evli katılımcıların "Kültür Etkisi" alt boyut ortalama puanlarının ise bekâr katılımcılara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Medeni durumun yaşla olan bağlantısı dikkate alındığında (25 yaş ve altının medeni durumunun bekâr olma ihtimalinin daha yüksek olması), bu bulgunun medeni durumdan çok yaşla ilgili olduğu sonucuna varılması da mümkündür. Eğitim düzeyine bakıldığında ilköğretim mezunu grubun "Statü ve Güç Mesafesi" puan ortalamasının lise mezunu, ön lisans mezunu, lisans mezunu ve lisansüstü mezunu olmak üzere dört gruba göre anlamlı düzeyde düşük olduğu belirlenmiştir. İlköğretim mezunu olan grubun "Kronemik Algısı" ortalama puanı, ön lisans, lisans ve lisansüstü mezunu olan üç gruba göre anlamlı derecede düşük bulunmuştur. Ön lisans ve lisans mezunu grupların "Monokronik-Polikronik Zaman" alt boyut puan ortalamalarının lise mezunu gruba göre anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir. Şunu da belirtmek gerekir ki, araştırmada incelenen örnekleme ilköğretim mezunu kişiler en az sayıdaki gruptur. Az sayıda ilköğretim mezununa ulaşılabilmiş olması bir kısıtlılık olarak nitelendirilebilir. Eğitim düzeyi ile mevcut pozisyonda çalışma süresi arttıkça "Kronemik Algısı" puanının arttığı görülmektedir. "Kültür Etkisi" alt boyutunda ise az kıdemli çalışanların ortalama puanlarının daha düşük olduğu bulunmuştur.

Bu çalışma sonuçlarının da açıkça ortaya koyduğu gibi, kronemik algısı kişiden kişiye değişiklik göstermektedir. Bu değişikliği tek bir sebebe bağlamak kuşkusuz ki doğru değildir. Kişilerin kültürleri, yaşları, statüleri veya çalışma süreleri gibi unsurlar kişilerin kronemik algılarını da farklılaştırmaktadır. Bununla beraber şunu da belirtmekte fayda vardır ki bu çalışmada ele alınan örneklemin evreni yansıttığı varsayılmıştır. Ancak örneklemin büyütülmesi ve çeşitlendirilmesi (farklı sektörler, farklı şehirler, farklı birimler vb.) daha güvenilir sonuçlar alınmasına imkân verecektir.

Sonuç olarak, bu çalışma kronemik, yani zamansal iletişim üzerinde yapılan fikir teatileri ve bu fikir teatileri sonucunda "zamansal iletişimin nasıl algılandığına" dair oluşan merak sonucu ortaya çıkmıştır. Kronemik gibi sübjektif bir kavramı nicel hale getirmek, ölçmek ve yorumlamak elbette tam anlamı ile mümkün değildir. Bununla beraber sosyal bilimlerde mutlak doğruya ulaşmaktan ziyade (zira bunun ne derece mümkün olduğu tartışılır) doğruya yaklaşmak, gelecek çalışmalar için bir temel oluşturmak önemlidir.

Teorik ve pratik katkı açısından bakıldığında, bu çalışmanın, Türkçe alanyazındaki bu boşluğu mütevazı bir miktarda doldurması beklenmektedir. Çalışma kapsamında ileride yapılacak çalışmalarda da kullanılacak bir araç geliştirilmiş, ileriki araştırmalar için de bir temel oluşturulmuştur. Bu alanda elbette daha kapsamlı araştırmalar yapılacaktır ve

yapılmalıdır. Bilim kümülatiftir ve bu çalışmanın da gelecek araştırmalar için değer yaratır bir kaynak olması umulmaktadır. Kronemik odaklı nitel çalışmalar ve/veya deneysel uygulamalar da alana katkı sağlayacaktır. Ayrıca benzer çalışmaların sektör bazlı (örneğin zamanın daha fazla değer gördüğü hizmet sektörü gibi) ya da şehir bazlı (büyük şehir gibi) yapılması da ilgi çekici bulgular ortaya koyabilir.

Kaynakça

- Bailey, B. (2018). The importance of nonverbal communication in business and how professors at the university of north georgia train students on the subject. *Honors Theses*. University of North Georgia.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Cavin, E. (1982). A Qualitative analysis of nine nonverbal communications texts. Portland State University. <https://pdxscholar.library.pdx.edu> adresinden alındı
- Dede, Y. ve Yaman, S. (2008). Fen öğrenmeye yönelik motivasyon ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 2(1), 19-37.
- Demir, E. (2016). Zaman yönetiminin işletme verimliliği üzerindeki etkisi: Aşkale A.Ş. Gümüşhane Çimento Fabrikası Uygulaması. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(1).
- Fidan, Y. (2011). Özel Sektör ve kamu yöneticilerinin zaman yönetimi davranışlarının karşılaştırılması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(6).
- Gaur, R. (Tarih Yok). Body language: key to professionals success. *Lecture - 17 Chronemics*. Department of Humanities and Social Sciences Indian Institute of Technology, Roorkee.
- Karagöz, Y. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Sivas: Nobel Yayıncılık.
- Kartal, M. ve Bardakçı, S. (2018). *SPSS ve AMOS uygulamalı örneklerle güvenirlik ve geçerlik analizleri*. Ankara: Akademisyen Yayınevi.
- Kartal, M. ve Bardakçı, S. (2019). *Tutum ölçekleri*. Ankara: Akademisyen Yayınevi.
- Lawshe, C. (1975). A Quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*, 28, 563-575.
- Nakip, M. (2006). *Pazarlama araştırmaları*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Ngari, C. (2016). Relationship between workplace chronemic culture and employee . *A Thesis Submitted in Partial Fulfillment for the Degree of Doctor of . Jomo Kenyatta University of Agriculture and Technology*.
- Nım, K. (2018). Non-Verbal communication used by thai students in ıain palangka raya. *Thesis . State Islamic Institute Of Palangka Raya Faculty Of Teacher Training And Education Language Education Department Study Program of English Education*.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Extended Abstract

Aim and Scope

Time has always been a popular research subject because of its scope and universality. In this particular study, it is aimed to examine time as a communication tool. Chronemics can basically be described as the use of time in communication. is seen that the concept of chronemics is almost nonexistent in the Turkish literature. In this sense, it was aimed to develop the Turkish chronemic scale and to measure the chronemic perception of white-collar employees by applying this scale on white-collar workers.

Methods

In the study, Turkish Chronemic Scale, which is developed by the authors, is used. A questionnaire was applied to the representative target audience in order to find answers to the research questions. In the questionnaire development process, firstly the relevant literature was scanned and previous studies on the subject were examined. At this stage, opinions and recommendations were received from academics who were experts in their fields, and a comprehensive item pool was created in the light of this information. While creating the item pool of the scale, the conceptual structure aimed

to be measured was taken into account. The pool consists of 31 items containing various propositions created to express the participants' perceptions of temporal communication.

Opinions of 11 experts were taken to examine the content validity of the created pool. Experts evaluated each item in the pool, and the evaluations of the experts were taken into account. The CVI (Content Validity Index) value was calculated in the evaluation of the content validity of the items in the item pool and the entire scale.

Exploratory Factor Analysis (EFA) method was used to determine the measurement structure of the scale. Factor analysis is a statistical method that aims to define new variables in a smaller number, more meaningful and briefly, independent from each other, based on the relationships between many variables.

In the study, the reliability of the sub-dimensions defined as a result of the factor analysis and the whole scale was examined by calculating the Cronbach Alpha internal consistency coefficients, which is the most widely used reliability coefficient in the literature.

The number of categories of the variables were taken into account when comparing the average scores of the participants from the Chronemic Perception Scale and its sub-dimensions according to various demographic variables. In this context, independent groups t test was used for variables consisting of two categories, and one-way analysis of variance (ANOVA) was used for variables consisting of three or more categories.

If there is a significant difference between the group averages as a result of the ANOVA test, multiple comparison (Post Hoc.) Tests were used to determine which groups caused this difference. If group variances are homogeneous Tukey, if group variances are not homogeneous Tamhane T2 multiple comparison test was used.

IBM SPSS 23.0 package program was used in the application of statistical methods used in the study.

Findings

As a result of the factor analysis, 5 factors were created and these factors are; chronemic consciousness, status and power distance, chronemic perception, monochronic-polychronic time and culture effect.

The findings of the hypothesis tests conducted to determine whether the participants' mean scores from the chronemic perception scale and its sub-dimensions show a significant difference according to various demographic variables are as follows;

When analyzed by gender, it is seen that the average scores of the "Culture Effect" sub-dimension of male participants are significantly higher than that of female participants.

When looked by age; It was determined that the average "Chronemic Perception" scores of the groups aged between 26-33 years and 51 years and above were significantly higher than the group aged 25 and under.

The average "Culture Effect" sub-dimension scores of the group between the ages of 42-49 were found to be significantly higher than the groups aged 25 and under and between the ages of 26-33.

When evaluated according to marital status, it is seen that the "Chronemic Awareness" sub-dimension mean scores of the single participants are significantly higher than that of the married participants.

At the same time, it was found that the mean scores of the "Culture Effect" sub-dimension of married participants were significantly higher than the single participants.

When looked at the level of education, it was determined that the average "Status and Power Distance" score of the primary school graduate group was significantly lower than that of all four groups who were both high school graduates, associate degree graduates, undergraduate and graduate graduates.

The average "Chronemic Perception" score of the primary school graduate group was found to be significantly lower than the three groups with associate degree, undergraduate and graduate degrees.

It was determined that the mean "Monochronic-Polychronic Time" sub-dimension scores of the groups with associate degree and undergraduate degree were significantly higher than the group with a high school degree. In addition, it was determined that the mean "Monochronic-Polychronic Time" sub-dimension score of the undergraduate group was significantly higher than the group with an undergraduate degree.

It was determined that the average "Chronemic Perception" score of the group with a working period of 11 years or more in the current position was significantly higher than the group with a working period of 1-2 years in the current position.

Conclusion

Time is a concept that has been considered and studied by philosophers and researchers throughout human history. The main theme of the study, chronemics, focuses mainly on how time is used in communication. "Chronemics" examines how time affects communication and how time is used in communication. Examining the effects of many factors, especially the differences between cultures, on time management and technology is of great importance in terms of management. Chronemics is related with many factors, waiting, punctuality, response time, time management and so on. Recently, concepts such as task urgency, multitasking preference, and time perspective have been added to all of these.

When the literature on chronemics was examined, studies of foreign origin in this field were encountered, but in Turkish literature, studies about chronemics is very limited. So, this study can be regarded as a pioneer study in the field.

In the study, a new scale is developed by the authors. While preparing the scale, close attention was paid to every step of the scale development and to the conduct of the study in accordance with scientific ethics. Looking at the results of the study, as a result of the analysis, 5 sub-dimensions were reached: chronemic consciousness, status and power distance, chronemic perception, monochronic-polychronic time and culture effect. Significant relationships were found between these dimensions and the participants' profile (especially between certain dimensions and demographics), and these results were presented in the findings section of the study.

As the results of this study clearly demonstrate, chronemic perception varies among people. Undoubtedly, it would not be appropriate to attribute this to a single reason. Factors such as people's culture, age, status or working time also differentiate people's chronemic perceptions.

This study is expected to fill the gap in the Turkish literature. Within the scope of the study, a scale that can be used in future studies has been developed, and a theoretical and practical basis has been established for further research. Of course, more extensive research will and should be done in this area. Science is cumulative and this study is hoped to be a value-creating resource for future research.